

למה מי מת?

לאחרונה חוזרים ונשמעים קולות הקוראים להטיל מס עיזבון. אלא שתרומתו של מס כזה לקידום הצדק החלוקתי מוטלת בספק, והטלתו עלולה לייצר דווקא שלל נזקים. את המטרה הראויה של הקטנת הפערים בחלוקת העושר בחברה אפשר לקדם על ידי כיוול מערכת המיסים הקיימת למיצוי מוגבר של מיסים מהשכבות עתירות הנכסים כבר בחייהן, במקום להטיל מס עיזבון ולהמתין למותן

אלדר בן־רובי

הגדולים בחברה הישראלית.

מס עיזבון אינו מס כלכלי

בעולם כולו קיימת מגמה של הפחתת מס העיי־זבון, ואף במדינות שהוא נוהג בהן נע חלקו מסך ההכנסות ממיסים בין 0.1% ל־1.8% בלבד (לרוב בטווח הנמוך). גם בישראל צומצם מס העיזבון בהדרגה עד שבוטל בשנת 1981 בשל חוסר היעילות שבהטלתו. מס עיזבון אפקטיבי מחייב גם קיומו של מערך מלא לגביית מס על מתנות בחיים, שאם לא כן יהיה מס העיי־זבון ריק מתוכן. על המנגנון לגביית מס העיזבון והמתנות להיות שונה ונפרד מזה של המיסים הקיימים לאור

מינויו של משה כחלון לתפקיד שר האוצר והתבטאויותיו בנושא הטלת מס על עיזבונות (Estate Tax) העצימו את השיח הציבורי בנושא. טרם הטלת מס שכזה יש לבחון היטב את סיכויי הצלחתו. נראה כי הרצון להחיל מס עיזבון בישראל אינו נובע משיי־

קולים פיסקליים אלא משיי־קולים פוליטיים או פופרליסטיים טהורים, ולדעתנו אפשר לנקוט אמצעים אחרים שיביאו לתוצאה יעילה יותר וצודקת לא פחות. להלן ננסה לספק קצת חומר למחשבה בסוגיה זו. ראשית נבהיר כי מס עיי־זבון אינו כלי פיסקלי שנועד לממן את קופת האוצר. מטרתו העיקרית היא לשמש כלי לחלוקה מחדש של העושר כדי לצמצם את הפערים



עו"ד (רו"ח) אלדר בן־רובי, מוביל תחום המיסוי במשרד מיתר, ליקוורניק, גבע, לשם, טל

מס עיזבון הוא כלי המחלק מחדש עושר לשם קידום צדק חלוקתי בחברה. ככל שיש הצדקה ליטול מנכסיו של אדם ולהעבירם למדינה או לאחר לשם הגדלת השוויון וצמצום הפערים החברתיים, אין סיבה לעשות זאת דווקא בעת פטירתו



כן כי נזקן יעלה על התועלת מגביית המס. בישראל יש נייודות הון גבוהה אל המדינה ומחוצה לה. יהודים רבים מגיעים לארץ בערוב ימיהם, ומביאים עימם הון משמעותי המופנה להשקעה או לצריכה (המי-תרגמת להגדלת הכנסות המדינה ממיסים וליצירת מקומות עבודה). ישראל מעודדת את קליטתם בשל תועלתם למשק, ולראיה הטבות המס הניתנות לעור-לים חדשים ולתושבים חוזרים ותיקים. הטלת מס עיזבון תרתיע את אותם בעלי הון מלעלות לישראל או לשוב אליה. אף מי שיחליטו בכל זאת להגיע לי-שראל, חזקה עליהם שיתכננו את צעדיהם מראש כך שיגיעו לישראל לאחר שביצעו תחילה תכנון מוקדם

והונם יחמוק ממס העיזבון. זאת ועוד, הטלת מס עיזבון תעודד בעלי הון מקומיים לעזוב את ישראל למדינות אחרות שבהן יהיו מוגנים ממס זה. כאן עולה הדילמה אם להטיל מס יציאה גם על ערך העיזבון בעת ניתוק זיקת התושבות (מנגנון שלא קיים במרבית שיטות המס האחר-רות). האם יש לקבוע "תקור-פת צינון לפני המוות", שאם יעזוב בעל ההון את המדינה במהלכה הוא לא ימוסה?

כאמור, הדבר יעודד את בעלי ההון לעזוב את ישראל שעה אחת קודם. נקודה משמעותית נוספת בהק-שר זה היא כפל המס הפוטנציאלי בסוגיית מיסוי העיזבונות לגבי עולים חדשים או תושבים ישראלים שיהגרו. נכון להיום האמנות למניעת כפל המס שע-ליהן חתומה ישראל אינן מסדירות נושא זה.

התאמה למאפייניה של ישראל

ישראל היא מדינה צעירה. לא קיימות בארץ שוש-לות עושר משמעותיות שמעבירות ביניהן את ההון במשך מאות שנים כבמדינות אחרות שהוטל בהן מס עיזבון. בעלי הון רבים התעשרו בשני העשור-ים האחרונים מתעשיית ההייטק, והם עוד רחוקים מאירוע המוות. על כן הכנסות המדינה ממס עיזבון לא תקדמנה את הצדק החלוקתי בשנים הקרובות. לעומת זאת עלולה להתרחש תופעה הפוכה; מס זה

מאפייניו השונים. לפיכך בבואנו לבחון את התועלת שתצמח מגביית מס עיזבון, יש לקזז את עלויות הג-בייה מסך ההכנסות הנמוך ממילא של מס זה לאורך השנים. מכאן שהכנסות המדינה נטו ממס העיזבון לא תהיינה משמעותיות לקידום הרווחה בחברה הישראלית. גם ממצאיו של מחקר בנושא זה שערך מכון ון-ליר הראו סך גבייה דומה לרמה שבה היה טרם ביטול מס העיזבון.

מס עיזבון הוא כלי רידיסטריבוטיבי

היינו, מס עיזבון הוא כלי המחלק מחדש עושר לשם קידום צדק חלוקתי בחברה. ככל שיש הצד-

קה ליטול מנכסיו של אדם ולהעבירם למדינה או לאחר לשם הגדלת השוויון וצ-מצום הפערים החברתיים, אין סיבה לעשות זאת דווקא בעת פטירתו. לשם קידום המטרה החברתית הראויה אירוע המוות אינו רלוונטי. למה לחכות עד למוות? לכן הפיתרון האוטופי לסוגיה זו הוא מיסוי העושר עצמו, עוד בחיי בעל ההון, בדומה לה-צעתו של פיקטי בספרו "הון במאה ה-21". מבחינה לוגית

לא יכול אדם לתמוך במיסוי עיזבון (Estate Tax) אך להתנגד למיסוי העושר בעת חייו של אדם (Wealth Tax). מה הסיבה להעניק דחיית מס למישהו רק כי הוא ממשיך לחיות? (וציניקנים יאמרו אף יותר מזה – גם עשיר וגם התברך באריכות ימים, נמסוהו כפליים). מבחינה עיונית, אם רוצים אפקט רידיס-טריבוטיבי מהיר ואפקטיבי יש ליזום חקיקה שת-טיל מיסוי שוטף על ההון, קרי, "מס עיזבון בחיים" שיוטל מדי שנה בשנה בשיעור נמוך יחסית. אולם מס זה מורכב יותר הן מבחינה פוליטית והן מבחינה אדמיניסטרטיבית, ולכן חלופה זו אינה ישימה. בכל זאת אין להשתמש באירוע המוות שאינו רלוונטי לסוגיה כדי להשית מס מסוג זה.

הממד הבינלאומי

להטלת מס עיזבון תהיינה השלכות נוספות, ויית-

**מבחינה לוגית
לא יכול אדם לתמוך
במיסוי עיזבון (Estate Tax)
אך להתנגד למיסוי
העושר בחייו של אדם
(Wealth Tax). מה הסיבה
להעניק דחיית מס
למישהו רק כי הוא
ממשיך לחיות?**

יעודד את בעלי ההון לצרוך את כספם בימי חייהם "ולבזבז" כספים רבים על משפחתם בהווה, בלי לת- כנן ולחסוך לעתיד. תופעה זו דווקא תחצין את פערי ההכנסות והעושר בחברה הישראלית ותגרום לניכור גדול יותר.

זאת ועוד, מס עיזבון המוטל בחלק ממדינות העו- לם מתחבר לאקו-סיסטם עסקי וחברתי ארוך שנים. במדינות אלה קיימים ביטוחים לחבות המס עבור חברות פרטיות, תעשיית פילנתרופיה ענפה המא- פשרת להעביר עושר באמצעות תרומות ומנגנונים עסקיים ומשפטיים זמינים לכל החפץ בכך. אנשים יודעים לאורך כל חייהם כי יושת עליהם מס עיזבון,

ועל כן הם נערכים לכך. אף בישראל, המשפחות האול- טרה-עשירות הפעילות כיום בשוק הבינלאומי רגישות למס זה ונערכות לו, כך שמש זה ייגבה רק מדרג "עשירי הביניים", והיקף הכנסותיו לא ייתן מענה לעלויות הגבוהות הנלוות לגבייתו.

סנכרון עם מס הכנסה

בניגוד לאמירות שכיחות ולנהוג בחלק מהמדינות המטילות מס עיזבון (וב-

ראשן ארצות הברית), בישראל לא קיים פטור על הורשת נכסים או על העברתם במתנה. בעת מותו של אדם או בעת הענקת מתנה נכנס מקבל הנכס בנעלי המוריש לעניין חבות המס ומקבל על עצמו את חבות המס הגלומה בנכס שעלה ערכו. לפי- כך בישראל קיימת חשיבות משנית בלבד להטלת מס עיזבון ומס מתנות הנלווה אליו. ניקח לדוגמה מניות בחברה שהמוריש קיבלן תמורת 0 שקלים, בעת המוות שוויין מגיע ל-100 שקל ובעת המכירה על ידי היורש הן שוות 150 שקל. היורש ישלם מס בעת מכירת המניות על מלוא 150 השקלים (הרווח שנצמח בידי המוריש ובידיו גם יחד). כך למעשה כל חבות המס משולמת. היתרון האמיתי היחיד הגלום במנגנון זה הוא דחיית אירוע המס למועד שבו יפ- גוש היורש בכסף שבאמצעותו יוכל לשלם את חבות המס. אם יוחלט להחיל מס עיזבון, תהיה חובה לתקן

את פקודת מס הכנסה כדי להבטיח שאותה עליית ערך לא תמוסה פעמיים.

איך בכל זאת נקדם את השוויון?

מהסיבות שתוארו לעיל, תרומת מס עיזבון לקי- דום הצדק החלוקתי בישראל מוטלת בספק, ובה בעת עלולה הטלתו לייצר שלל נזקים. לעומת זאת, אפשר להתבסס על מערכת מס ההכנסה ולמקדה בהשגת צדק חלוקתי. ראשית, בדומה למדינות אחרות בעולם, כגון קנדה, אפשר לבטל את דחיית אירוע המס בעת המוות או קבלת המתנה. ביטול דחייה זו יניב למדינה הכנסות משמעותיות בטווח הזמן הקצר ולא ילווה

בעלויות גבייה מהותיות, שכן הוא יתבסס על מערכת המס הקיימת. שנית, אפשר לשקול את העלאת שיעורי המס על ההכנסות הנובעות מנכסים מעל סכום מסוים (רווח הון, שבת, דיבידנד, ריבית וכיוצא באלה), שכן אלה צומחות בעיקר לשכבות המבוססות. פתרונות אלה אינם חפים מבעיות, אולם הכלים לג- בייתם קיימים כבר כיום בידי רשות המיסים. דבר שלישי, את עלות הקמת המנגנון של

גביית מס עיזבון אפשר להפנות לעיבוי מערך מס ההכנסה הקיים לשם מיצוי טוב יותר של פוטנציאל המס הקיים בכלל, ומקרב בעלי ההון בפרט.

סיכום

הטלת מס עיזבון ככלי לקידום צדק חלוקתי היא שליפה מן המותן. בחינה מעמיקה יותר של מס העי- זבון מחד גיסא אל מול מחיריו הצפויים מאידך גיסא תראה כי הבסיס הלוגי והעיוני להטלתו רעוע, האפ- קטיביות הפיסקלית שלו קלושה והשפעתו החלוק- תית עתידית, מוגבלת ותלויה בנזקים. לעומת זאת, את המטרה הראויה של הקטנת הפערים בחלוקת העושר בחברה אפשר לקדם על ידי כיוול מערכת המיסים הקיימת למיצוי מוגבר של מיסים מהשכבות עתירות הנכסים כבר בחייהן, במקום להטיל מס עי- זבון ולהמתין למותן.



גל שמר ממחלקת המיסים במיתר, ליקוורניק, גבע, לשם, טל סייע בכתיבת הרשימה